

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

55-2

BRNO 2014

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 55
Volume 55

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady <i>Head of editorial board</i>	Pavel Kouřil
Redakční rada <i>Editorial board</i>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik
Odpovědný redaktor <i>Editor in chief</i>	Petr Škrdla
Výkonná redakce <i>Assistant Editors</i>	Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Hedvika Břínková
Technická redakce, sazba <i>Executive Editors, Typography</i>	Alice Del Maschio
Software <i>Software</i>	Adobe InDesign CS5
Vyobrazení na obálce <i>Cover Picture</i>	<i>Mikulčice-Valy, most č. 1. Předběžná rekonstrukce mostu R. Skopala, podle Poláček 2000 (viz obr. 9 na str. 46)</i> <i>Mikulčice-Valy, bridge No. 1. A preliminary reconstruction of the bridge by R. Skopal, in accordance with Poláček 2000 (see Fig. 9 on page 46)</i>
Adresa redakce <i>Address</i>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk <i>Print</i>	Azu design s.r.o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2014

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR

Copyright © 2014 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors

Obr. 41. Dětkovice, okr. Prostějov, „Za zahradama“. Hrob 126, skelet II a detail garnitury náhrdelníku vyrobeného z karneolu a křišťálu.

Abb. 41. Dětkovice, Bez. Prostějov, „Za zahradama“. Grab 126, Skellet II und Detailblick auf die Halskettegarnitur, hergestellt aus Karneol und Bergkristall.

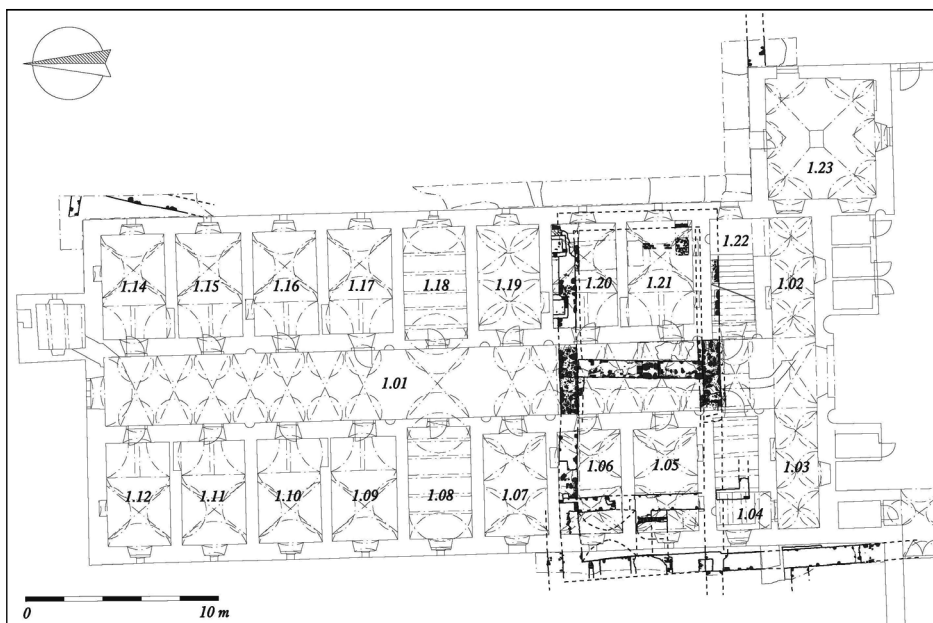
DĚTKOVICE (K. Ú. DĚTKOVICE U PROSTĚJOVA, OKR. PROSTĚJOV)

„Za zahradama“. Mladší doba hradištní. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

V měsíci srpnu a na počátku měsíce září 2013 proběhla další etapa záchraných archeologických výzkumů realizovaných v poloze „Za zahradama“, k. ú. Dětkovice, okr. Prostějov (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-17, širší okolí bodu o souřadnicích 163 mm od Z a 185 mm od J sekční čáry). Na odkryté ploše (parc. č. 2159/1, určené k výstavbě rodinného domu MUDr. D. Hepnara), bylo za-

chyceno pokračování řadového venkovského pohřebiště Slovanů mladší doby hradištní (např. Fojtík, Šmíd 2008, 65–68, tab. 52, 83:1; k novějším odkrytům Fojtík 2011) a dva „pravěké“ sídlištní objekty.

Významnými jsou zde zejména zmíněné kostrové hroby z konce 10. a z průběhu 11. století, konkrétně H 123 až H 132, a mimořádně cenným objevem pak garnitura náhrdelníku (H 126/pohřeb II., zde spolu s 10 esovitými záušnicemi, obr. 41) sestávajícího z kovového košíčkovitého korálu/závěsku a 20 řezaných polodrahokamů (11 karneolů a 9 křišťálů). Výzkum této pro raný

Obr. 42. Dolní Kounice, klášter Rosa Coeli. Číslo místností a odkryté situace v rámci barokního konventu.
Abb. 42. Dolní Kounice, Kloster Rosa Coeli. Nummern der Räume und freigelegten Fundplätze im Rahmen des Barockkonvents.

středověk českých zemí přínosné lokality byl veden s důrazem na metodiku a s ohledem na (v rámci starších etap již probíhající) interdisciplinární spolupráci - za koordinace pracovníků Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně (doc. RNDr. Miroslav Králík, Ph.D., a kolektiv) bylo prováděno zejména sterilní vyzvednutí vzorků pro analýzy DNA, odebírány byly též vzorky výplní hrobů za účelem analýz pylových a parazitologických.

Pavel Fojtík, Miroslav Králík

Literatura

Fojtík, P. 2011: Dětkovice (okr. Prostějov), „Za zahradama“. *Přehled výzkumů 52-2*, 142–143, obr. 48–49.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku. Pravěk - Supplementum 18*. Brno: Ústav archeologické památkové péče.

Resumé

Dětkovice (Kat. Dětkovice u Prostějova, Bez. Prostějov), Flur „Za zahradama“. Jüngere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

DOLNÍ KOUNICE (OKR. BRNO-VENKOV)

Dolní Kounice, klášter Rosa Coeli, č. p. 156, parc. č. 108/26 (akce A49/2012). Středověk, novověk. Klášter. Záchraný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí objektu barokního konventu někdejšího kláštera premonstrátek v Dolních Kounicích byl v průběhu let 2012 a 2013 proveden záchraný archeologický výzkum (obr. 42). Realizoval se formou dohledu nad zemními pracemi kombinovaného s hloubením zjišťovacích sond (Merta, Peška 2013). Vlastní areál se nachází na východním okraji historického intravilánu obce Dolní Kounice, objekt barokního konventu je situován severně gotické křížové chodby.

Klášter byl založen v říční nivě na pravém břehu řeky Jihlavy. Tradiční příhodnost říční terasy pro osídlení dokládají i nečetné pravěké nálezy získané v průběhu výzkumu. Zakladatelem kláštera premonstrátek, který dostal jméno Rosa Coeli – Růže nebeská, byl podle kronikáře Jarlocha Vilém z Pulína; mělo se tak stát roku 1181. Období jeho prosperity skončilo husitskými válkami, roku 1423 byl klášter vypálen. Po husitských válkách se situace kláštera částečně stabilizovala. Od počátku 16. století znovu upadal, což vedlo až k jeho prodeji v roce 1537 Žabkovi z Limberka českým králem Ferdinandem I. Od té doby byl klášter využíván k hospodářským účelům. Nová etapa řeholního života nastala až po roce 1699, kdy postoupil majitel panství Ferdinand z Dietrichsteina klášter strahovské kanonii, která se na počátku 18. století snažila o jeho obnovu (další podrobnosti viz Foltýn 2005).

Pro romantický vzhled celého areálu a středověkou autenticitu byl klášter v hledáčku vlastivědců, uměno-

Obr. 43. Dolní Kounice, klášter Rosa Coeli. Poloha a čísla sond v rámci barokního konventu.

Abb. 43. Dolní Kounice, Kloster Rosa Coeli. Lage und Nummer der Sonden im Rahmen des Barockkonvents.

vědců a historiků již od 19. století. Teprve v letech 1926 až 1933 zde proběhly první zabezpečovací práce dochovaných ruin (Benešová a kol. 2001; Foltýn 2005; Líbal 2001; Samek 1994; Sedlák 2000). V roce 1990 až 1993 se v křížové chodbě a v kostelní lodi uskutečnil sondážní výzkum, který měl ověřit hypotézu týkající se stavebního vývoje kláštera. V zásadě se jednalo o výzkum archeologický, ale v tomto případě byl nazván podpovrchový stavebně historický průzkum, jelikož byl proveden Ústavem dějin umění Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (Konečný, Borský, Hořínek 1994). Cílem sondáží bylo doložit stavebně historická pozorování, respektive jejich závěry s ohledem na nejstarší podobu konventního kostela, jehož pozůstatek (presbytář) byl spatřován v konventní kapli sv. Jana Křtitele. Ve východní části kaple byly odkryty základy konstrukce, jež je dodnes interpretována jako apsida kostela. V souvislosti s dalšími pozorováními byla celá situace vyhodnocena jako pozůstatek baziliky s tím, že substrukce jejího zdiva se doposud dochovala ve zdivu kvadratury. Tyto závěry doposud bez kritiky přebírá veškerá odborná literatura (Foltýn a kol. 2005; Samek 1994). V roce 2005 byl Evou Keberlovou na objektech

Obr. 44. Dolní Kounice, klášter Rosa Coeli. Celkový pohled od severu na archeologické situace odkryté v chodbě. Foto archiv Archaia Brno, o. p. s., inv. č. 14529-2013.
Abb. 44. Dolní Kounice, Kloster Rosa Coeli. Gesamtüberblick aus nördlicher Richtung über die freigelegten archäologischen Fundplätze im Gang. Foto Archiv Archaia Brno, o. p. s., Identifizierungsnummer 14529-2013.

kostela, přilehlé kvadratury a barokního konventu proveden stavebně historický průzkum pro potřeby rehabilitace areálu plánované Biskupství brněnským (Keberlová 2005). Drobné archeologické sondážní práce vedl také Josef Unger v letech 2002 a 2013 (Unger 2002; Kovář 2013).

Záchranný archeologický výzkum pod objektem barokního konventu byl realizován formou archeologického dohledu nad zemními pracemi doprovázeného zjišťovacími sondami (obr. 43). Položení sond bylo zcela nezbytné provázet s dokumentovanými a narušenými situacemi, které byly samostatně jen obtížně interpretovatelné. Jako hlavní cíle výzkumu jsme si vytkli ověření rozsahu archeologických terénů a rámcové osvětlení stavebního vývoje této části kláštera. V případě, že by výzkumné práce byly omezeny pouze na dohled, nebylo by v budoucnu možné

lokalitu z hlediska archeologie dostatečně ochránit. Navíc bychom se připravili o řadu zásadních poznatků k počátkům kláštera. Práce probíhaly s přestávkami od května 2012 do září 2013, kdy byl výzkum ukončen.

Začištěna a zdokumentována byla jižní část chodby (1.01) s přilehlými místnostmi 1.04 až 1.07, 1.22 až 1.19. V tomto prostoru byla také položena většina zjišťovacích sond (S1, S2, S7, S8, S11 až S15), které byly situovány při odhalených korunách zdí starších stavebních horizontů tak, aby bylo možno ověřit jejich rozsah, průběh i stáří (obr. 44). V severní polovině konventu nebyly až na místnost 1.16 stavbou žádné pozůstatky starší zděné konstrukce odkryty, což souvisí se skutečností, že zde geologické podloží klesá směrem k řece Jihlavě. Je zde tedy mocnější souvrství, jež srovnalo terén před výstavbou barokního konventu. Tato skutečnost byla dokumentována na řezech výkopů pro odvlhčení při východní (S16) a západní stěně konventu. Severní část výkopu při západní stěně protínala recentní a barokní souvrství, dno výkopu pro odvlhčení nedosahovalo úrovně středověkého terénu. Pro lepší orientaci v rámci dokumentace byly jako sondy formálně označeny i některé místnosti, jež jsme snížili pod úroveň podkladu pro nově budovanou podlahu. Jak již bylo naznačeno, při výkopech pro odvlhčení zdiva při západní a východní venkovní stěně barokního konventu a v interiéru jeho jižní části byly při snižování úrovně podlah zachyceny pozůstatky zdiva několika stavebních fází zaniklých středověkých klášterních budov, o jejichž existenci nebylo doposud nic známo.

Výzkumem nejstarší zachycené osídlení pochází z období pravěku (obecně doba bronzová). Vyvýšená část říční terasy zde byla již tehdy intenzivně osídlená, což nám na několika místech dokládají kulturní vrstvy uložené na půdním černozemním typu. Po zániku pravěkého sídliště byla na dlouhou dobu sídelní kontinuita přerušena. Její další etapa je spojena až s počátky kláštera v závěru 12. století. Hlavním výsledkem výzkumu bylo odhalení rozsáhlých a dosud neznámých základů zaniklého středověkého konventu. Substrukce zdiv se povětšinou podařilo interpretovat a následně rozčlenit do pěti stavebních fází pokrývajících dlouhé období od konce 12. do 17. století. Nejstarším odhaleným objektem (fáze 1) byl podsklepený románský jednotrakt ze závěru 12. století, jehož líc sestával z nepravidelně opracovaných kamenných kvádrů. Plocha podsklepeného objektu zaujímala 23,4 m² (17,0×6,4 m). Další stavební fáze ze 13. až 15. století dokumentují přestavby románské konventní budovy a přístavby dalších objektů. V průběhu 16. a 17. století konvent chátral. Zůstává otázkou, zda z jednotlivých staveb nebyl odvážen stavební materiál pro výstavbu a opravy domů v městečku. Z tohoto období snad pochází některé rozměrné novověké jámy. Po postoupení areálu kláštera tehdejším majitelem Ferdinandem z Dietrichštejna strahovské kanonii byla zahájena jeho postupná obnova. Samotná stavba tzv. barokního konventu (fáze 5) byla dokončena k roku 1714 (Foltýn 2005, 281; Bartáková 2006, 30).

Závěrem lze konstatovat, že výsledky záchranného archeologického výzkumu přinesly informace, které zcela zásadním způsobem ovlivní dosavadní pohled na stavební dějiny kláštera. Všechny, byť sebemenší výkopy v celém areálu by měly být v budoucnu sledovány a pečlivě dokumentovány archeologem, a to ve vztahu k stojící architektuře.

David Merta, Marek Peška

Literatura

- Bartáková, A. 2006:** Stavební vývoj kláštera Rosa Coeli v Dolních Kounicích na pozadí historických událostí. Rkp. nepublikované bakalářské diplomové práce. Uloženo: Ústav hudební vědy, sdružená uměnovědná studia Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Benešová, K., Chotěbor, P., Durdík, T., Plaček, M., Prix, D., Razím, V. 2001:** *Architektura gotická*. Praha: Správa Pražského hradu.
- Foltýn, D. a kol. 2005:** *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Kebrlová, E. 2005:** Zřícenina kláštera s kostelem Rosa Coeli, Dolní Kounice. Stavebněhistorický průzkum. Rkp. stavebněhistorického průzkumu. Uloženo: archiv Stavebního odboru Biskupství brněnského, Petrov 269/8, Brno.
- Konečný, L., Borský, P., Hořínek, J. 1994:** K nejstarším stavebním dějinám kláštera Rosa Coeli v Dolních Kounicích. *Jižní Morava* 30, 264–273.
- Kovář, J. 2013:** Zjišťovací archeologický výzkum, Dolní Kounice – klášter Rosa Coeli (křížová chodba). Rkp. nálezové zprávy, č. j. 62/2013. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Líbal, D. 2001:** *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*. Praha: Unicornis.
- Merta, D., Peška, M. 2013:** Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu, Dolní Kounice, klášter Rosa Coeli – barokní konvent. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 65/2013. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Plaček, M. 2001:** *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.
- Samek, B. 1994:** *Umělecké památky Moravy a Slezska. I. díl, A–J*. Praha: Academia.
- Unger, J. 2002:** Dolní Kounice 2002. Klášter Rosa Coeli – odvodnění. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 195/02. Uloženo: archiv Ústavu archeologické památkové péče v Brně.
- Sedlák, J. 2000:** Architektura na Moravě a ve Slezsku za vlády lucemburských markrabat. In: J. Vaněk (ed.): *Moravští Lucemburkové 1350–1411, Sborník prací Muzea města Brna*. Brno: Muzeum města Brna.

Resumé

Im Zusammenhang mit der Renovierung des Objekts des Barockkonvents des ehemaligen Prämonstratenser-

klusters in Dolní Kounice fand in den Jahren 2012 und 2013 eine archäologische Rettungsforschung statt. Diese wurde in Form einer Beobachtung der Erdarbeiten sowie einer Tiefenforschung mit Hilfe von Sonden (Merta, Peška 2013) durchgeführt. Das Kloster wurde in einer Flussaue am rechten Ufer des Flusses Jihlava gegründet. Die allgemein bekannte günstige Lage an Flussterrassen zur Besiedlung belegen auch zahlreiche altertümliche Funde, die während der Forschungsarbeiten ans Licht kamen. Der Gründer des Prämonstratenserklusters, das den Namen Rosa Coeli – Himmlische Rose – trägt, war dem Chronikschreiber nach Jarloch Vilém z Pulína (Vilem von Pulín). Das Gründungsjahr wird auf das Jahr 1181 datiert. Die früheste Besiedlung, die dank der Forschungsarbeiten festgestellt werden konnte, stammt aus dem Altertum (im Allgemeinen aus der Bronzezeit). Das erhöhte Flussterrassengebiet war damals bereits intensiv besiedelt. Nach dem Zerfall des altertümlichen Siedlungsgebiets wurde die dauerhafte Besiedlung für lange Zeit unterbrochen. Erst gegen Ende des 12. Jahrhunderts wurde durch die Anfänge des Klosters an diese Phase angeknüpft. Das wichtigste Ergebnis der Forschungsarbeiten bestand darin, umfangreiche und bisher unbekannt Fundamente aus dem zerfallenen mittelalterlichen Konvent freizulegen. Das aus Mauerwerk bestehende Fundament konnte weitestgehend interpretiert und anschließend in fünf Bauphasen aufgegliedert werden, die den langen Zeitraum vom 12. bis zum 17. Jahrhundert abdecken. Das älteste freigelegte Objekt (Phase 1) stellt ein unterkellertes, romanisches, aus einem Trakt bestehendes Gebäude vom Ende des 12. Jahrhunderts dar, dessen Vorderseite aus unregelmäßig bearbeiteten Steinquadern besteht. Die Fläche des unterkellerten Objekts beläuft sich auf 23,4 m² (17,0×6,4 m). Eine weitere Bauphase aus dem 13. bis 15. Jahrhundert stellen die Umbauten des romanischen Konventgebäudes und die Anbauten weiterer Objekte dar. Im Laufe des 16. und 17. Jahrhunderts verfiel der Konvent. Aus dieser Zeit stammen wohl einige ausgedehnte neuzeitliche Gruben. Nach der Abtretung des Klostergeländes durch den damaligen Besitzer Ferdinand von Dietrichstein an die Kanonie vom Strahov wurde dessen allmählicher Wiederaufbau eingeleitet. Der Bau selbst, der sog. Barockkonvent (Phase 5), wurde um das Jahr 1714 abgeschlossen (Foltýn 2005, 281; Bartáková 2006, 30).

DRAHANOVICE (K. Ú. LUDĚŘOV, OKR. OLMOUC) **Luděřov - intravilán, „barokní sýpka“. Středověk, novověk. Hospodářský dvůr, tvrz. Povrchový sběr.**

V Luděřově (část obce Drahanovice) se v blízkosti návsi nachází objekt tvz. barokní sýpky. Jedná se o dvoupatrovou budovu s valbovou střechou, která má na půdorysu tvar písmene L. Na ZM ČR 1:25 000, list 24-223, její polohu určují souřadnice 143 mm od Z s. č. a 197 mm od S s. č. Tento objekt se v nedávné době podařilo opravit členům místního sdružení U nás (k tomu Žáková 2008, 156–157). V rámci uvedené rekonstrukce byla získána